

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2012 04 16
COM(2012) 169 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2011 m. ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

{SWD(2012) 84 final}
{SWD(2012) 85 final}

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2011 m. ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

1. ĮVADAS

Praėjus dvejiems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija¹ (toliau – chartija) dažnai remiamasi formuojant ES politiką.

Tai paskatino Lisabonos sutartis. Jai įsigaliojus, Komisija priėmė Veiksmingo Pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimo Europos Sąjungoje strategiją² (toliau – chartijos strategija), kurioje Europos Sąjungai nustatytas tikslas rodyti pavyzdį, kaip laikytis pagrindinių teisių reglamentuojant. Komisija taip pat įsipareigojo rengti metines ataskaitas, kuriose geriau piliečius informuos, kaip taikoma chartija, ir vertinti jos įgyvendinimo pažangą. Tiek chartijos strategija, tiek pirmoji metinė chartijos taikymo ataskaita svarstytos Europos Parlamente, Taryboje, Regionų komitete ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete.

Chartija yra itin svarbi ne tik ES institucijoms, bet ir plačiajai visuomenei: neseniai atliktos Eurobarometro apklausos³ duomenimis, du trečdaliai ES respondentų norėtų daugiau sužinoti, kokios jų teisės įteisintos chartijoje (66 proc.), kur kreiptis, jei mano, kad šios teisės pažeidžiamos (65 proc.), ir kada chartija taikoma, o kada netaikoma (60 proc.).

Šios ataskaitos tikslas – patenkinti pageidavimą daugiau sužinoti apie chartiją. Joje apžvelgiama pažanga, padaryta užtikrinant, kad chartija būtų taikoma veiksmingai, ir pabrėžiami svarbūs 2011 m. įvykiai. Prie ataskaitos pridėtame (I) dokumente pateikiama išsamių duomenų apie chartijos taikymą visose ES institucijose bei valstybėse narėse ir piliečiams kylančių konkrečių problemų pavyzdžių. Atskirame (II) priede apžvelgiama 2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategijos įgyvendinimo pažanga.

2. SKATINIMAS CHARTIJĄ TAIKYTI VEIKSMINGAI

Remdamasi 2010 m. ataskaitos išvadomis, Komisija ėmėsi konkrečių priemonių, kad paskatintų chartiją taikyti veiksmingai.

2.1. Pagrindinių teisių kultūros puoselėjimas Europos Sąjungoje

Dėl chartijos strategijos ir 2010 m. ataskaitos visose ES institucijose kilo diskusijos, per kurias svarstyta, kaip padaryti, kad chartija būtų naudinga piliečiams, ir kaip užtikrinti, kad

¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, OL C 83, 2010 3 30, p. 389–403.

² Komisijos komunikatas „Veiksmingo Pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimo Europos Sąjungoje strategija“, COM(2010) 573 galutinis, paskelbtas http://ec.europa.eu/justice/news/intro/doc/com_2010_573_en.pdf.

³ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 340 „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“.

jos būtų laikomasi visais teisėkūros etapais. Jau matyti pirmieji konkretūs šios Komisijos iniciatyvos rezultatai.

Komisija labiau atsižvelgia į poveikį pagrindinėms teisėms rengdama pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Prieš priimdama pasiūlymus dėl naujų teisės aktų, Komisija atlieka poveikio vertinimus. Naujosiose *gairėse dėl pagrindinių teisių poveikio vertinimuose*⁴ pateikta konkrečių aiškių pavyzdžių, kaip Komisijos tarnybos turėtų atsižvelgti į pagrindinių teisių aspektus. Komisija sudarė tarpžinybinę chartijos taikymo grupę, kuri dalijasi žiniomis ir patirtimi su visais jos departamentais.

Konkretus teigiamo šios politikos poveikio pavyzdys – Komisijos požiūris rengiant teisės aktus dėl *kūno skenerių*⁵ naudojimo siekiant aptikti ES oro uostuose keleivių nešamus nesaugius daiktus. Siekiant užtikrinti šių teisės aktų atitikimą chartijai, parengiamaisiais jų priėmimo etapais atsižvelgta į skirtingų politikos galimybių poveikį pagrindinėms teisėms. Valstybės narės ir oro uostai, pageidaujantys naudoti kūno skenerius, privalo tenkinti naujosiose ES normose nustatytas minimalias sąlygas, kad būtų apsaugotos pagrindinės teisės. Tačiau svarbiausia, kad keleiviai turės teisę atsisakyti kūno skenerio procedūros ir būti tikrinami alternatyviais metodais. Keleivius privaloma informuoti apie galimybę atsisakyti kūno skenerio procedūros, taikomą skenerio technologiją ir su jos taikymu susijusias sąlygas. Be to, nustatytos išsamios sąlygos, kuriomis užtikrinama, kad būtų užtikrinta teisė į asmens duomenų apsaugą ir privatų gyvenimą, kaip antai draudimas saugoti, laikyti, kopijuoti, spausdinti ar nuskaityti kūno skeneriais gautus vaizdo duomenis. Dėl sveikatos sumetimų tikrinti asmenis leidžiama tik jonizuojančiosios spinduliuotės neskleidžiančiais skeneriais.

Kitas pavyzdys, rodantis, kad Komisija labiau atsižvelgia į poveikį pagrindinėms teisėms – jos vertinimo ataskaita⁶ dėl *ES duomenų saugojimo normų*⁷. Komisija apžvelgė šių normų poveikį ekonominės veiklos vykdytojams ir vartotojams, taip pat jų pasekmes pagrindinių teisių ir laisvių apsaugai, pavyzdžiui, asmens duomenų apsaugai. Ataskaitoje padaryta išvada, kad duomenų saugojimas – vertinga teisėsaugos priemonė. Be to, nustatytos sritys, kurias būtina gerinti dėl nevienodo Duomenų saugojimo direktyvos perkėlimo į valstybių narių teisę. Visų pirma Komisija turėtų užtikrinti, kad būtų labiau derinamos konkrečių sričių priemonės, pavyzdžiui, priemonės, kuriomis užtikrinama pagarba pagrindinėms teisėms ir laisvėms, įskaitant duomenų saugojimo laikotarpius ir tikslų ribojimą, taip pat reikiamos priemonės prieigai prie saugomų duomenų ir asmens duomenims apsaugoti.

⁴ Praktinės gairės dėl atsižvelgimo į pagrindines teises Komisijos poveikio vertinimuose, SEC(2011) 567 galutinis, 2011 5 6, paskelbtos
http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf.

⁵ Komisijos reglamentas Nr. 1141/2011, kuriuo dėl kūno skenerių naudojimo ES oro uostuose papildomi bendrieji pagrindiniai civilinės aviacijos saugumo standartai, OL L 293, 2011 11 11, p. 22–23. Komisijos įgyvendinimo reglamentas Nr. 1147/2011, kuriuo dėl kūno skenerių naudojimo ES oro uostuose papildomi bendrieji pagrindiniai civilinės aviacijos saugumo standartai, OL L 294, 2011 11 12, p. 7–11.

⁶ Komisijos ataskaita „Duomenų saugojimo direktyvos (Direktyva 2006/24/EB) taikymo vertinimo ataskaita“, COM(2011) 225 galutinis, paskelbta
http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/archive/20110418_data_retention_evaluation_en.pdf.

⁷ Duomenų saugojimo direktyvoje (2006/24/EB) nustatyta, kad valstybės narės turi priversti viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjus arba viešus ryšių tinklus saugoti srauto ir vietos nustatymo duomenis nuo šešių mėnesių iki dvejų metų siekiant atskleisti, iširti sunkius nusikaltimus ir patraukti už juos baudžiamojon atsakomybėn.

Kaip paaiškinta chartijos strategijoje, Komisija ne tik užtikrina, kad jos pasiūlymai atitiktų chartiją, bet ir kad chartijos paisytų valstybės narės, įgyvendindamos ES teisę. Pagal chartijos 51 straipsnį, jos nuostatos valstybėms narėms taikomos tik tuomet, kai šios įgyvendina ES teisę. Chartijos nuostatos netaikomos, kai ES teisė neįgyvendinama.

Komisijai panaudojus teisinius įgaliojimus užtikrinti *acquis* taikymą ir įsikišus dėl Vengrijos žiniasklaidos įstatymo, šios šalies vyriausybė sutiko iš dalies keisti įstatymą ir jį suderinti su materialine ES teise. Išreikštas susirūpinimas dėl kitų žiniasklaidos įstatymo nuostatų, kurios neregamentuojamos ES teisės aktu. Tokiais atvejais pagrindinės teisės ir toliau saugomos nacionaliniu lygmeniu pagal nacionalines konstitucines sistemas. Tai, beje, rodo gruodžio 19 d. Vengrijos Konstitucinio teismo sprendimas, kuriame nustatyta, kad kai kurios Vengrijos žiniasklaidos įstatymo nuostatos prieštarauja Konstitucijai, nes riboja rašytinės spaudos laisvę⁸.

2011 m. ypatingą dėmesį Komisija skyrė ir įvykiams, susijusiems su nauja *Vengrijos Konstitucija bei jos įgyvendinimu*, dėl kurio kyla ES teisės taikymo problemų. Per birželio mėn. vykusią plenarinę Europos Parlamento sesiją Komisija pabrėžė, kad, kaip nustatyta Sutarties 2 straipsnyje, kiekvienos valstybės narės konstitucija turėtų be išimčių atspindėti ir atitikti Europos laisvės, demokratijos, lygybės, teisinės valstybės, žmogaus orumo ir pagarbos žmogaus teisėms vertybes, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Gruodžio mėn. Komisija išreiškė susirūpinimą dėl galimų ES teisės pažeidimų tam tikromis teisės akto projekto nuostatomis⁹. Vengrijos institucijos minėtą teisės aktą priėmė neatsižvelgusios į Komisijos iškeltas teises problemas. Todėl Komisija, kaip Sutarčių sergėtoja, nusprendė imtis veiksmų prieš tam tikras naujas Vengrijos teisės akto nuostatas – dėl duomenų apsaugos institucijos nepriklausomumo ir dėl teisėjams, prokurorams bei notarams nustatyto privalomo pensinio amžiaus diskriminacinio poveikio. Komisija taip pat išsiuntė administracinį raštą, kuriame prašo pateikti daugiau informacijos apie tam tikrus naujojo teisės akto aspektus, kurie galėtų pakenkti teisminių institucijų nepriklausomumui¹⁰.

Europos Parlamentas atliko svarbų vaidmenį puoselėjant chartijoje įtvirtintas teises ir laisves. Europos Parlamentas ypatingą dėmesį skyrė padėčiai, susijusiai su žiniasklaidos laisve ir pliuralizmu Vengrijoje¹¹, taip pat su naująja Vengrijos Konstitucija ir jos įgyvendinimu¹². 2012 m. vasario 16 d. jis priėmė rezoliuciją¹³, kurioje Vengrijos vyriausybę

⁸ Komisijos pirmininko pavaduotoja N. Kroes išreiškė susirūpinimą Vengrijos institucijoms siųstuose raštuose ir dvišaliame susitikime su teisingumo ministru, atsakingu už šį klausimą. 2011 m. gruodžio 19 d. Vengrijos Konstitucinio Teismo sprendimas 1746/B/2010, paskelbtas www.mkab.hu/admin/data/file/1146_1746_10.pdf.

⁹ Gruodžio 12 d. Komisijos pirmininko pavaduotoja V. Reding išsiuntė raštą Vengrijos teisingumo ministru. Komisijos nariai N. Kroes ir O. Rehn taip pat išsiuntė raštus dėl atitinkamai žiniasklaidos pliuralizmo ir Vengrijos centrinio banko.

¹⁰ 2012 m. sausio 17 d. spaudos pranešimas IP 12/24, paskelbtas <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/24&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=fr>.

¹¹ 2011 m. kovo 10 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Vengrijos žiniasklaidos įstatymo, paskelbta <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0094+0+DOC+XML+V0/LT>.

¹² 2011 m. liepos 5 d. Rezoliucija dėl persvarstytos Vengrijos Konstitucijos, paskelbta <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0315+0+DOC+XML+V0/EN>.

¹³ 2012 m. vasario 16 d. Rezoliucija dėl pastarųjų politinių įvykių Vengrijoje, paskelbta <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0053+0+DOC+XML+V0/LT>.

ragina atsižvelgti į Europos Komisijos, Europos Tarybos ir Venecijos komisijos rekomendacijas, prieštaravimus bei reikalavimus, o Europos Komisiją, Sutarčių sergėtoją, – atidžiai stebėti, kaip minėti teisės aktai keičiami bei taikomi ir ar jie atitinka Europos sutarčių raidę ir dvasią.

Kaip vienas iš teisės aktų leidėjų, Europos Parlamentas pažymėjo naujųjų ES teisės aktų pasiūlymų pagrindinių teisių dimensiją. Antai jis pritarė Komisijos pasiūlymui iš dalies keisti *Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvą*, kuris sustiprins pabėgėliams ir papildomos apsaugos gavėjams ES suteiktas teises (chartijos 18 ir 19 straipsniai), ir užtikrino, kad neseniai priimtoje Vieno leidimo direktyvoje¹⁴ darbuotojams migrantams būtų nustatyta daugiau socialinių teisių.

Taryba, atlikdama savo kaip vieno iš teisės aktų leidėjų vaidmenį, įdėjo daug pastangų chartijos strategijos taikymui stebėti. Taryba pripažino, kad atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant veiksmingą chartijos taikymą, ir įsipareigojo užtikrinti, kad valstybės narės, siūlančios Komisijos teisėkūros iniciatyvų pakeitimus arba teikiančios savas teisėkūros iniciatyvas, įvertintų jų poveikį pagrindinėms teisėms¹⁵. Taryba pakartojo, kad kiekviena institucija atsako už savo pasiūlymų ir pakeitimų poveikį. Šiuo atžvilgiu, atsižvelgdama į Tarpinstitucinį susitarimą dėl geresnės teisėkūros¹⁶, Taryba įsipareigojo įvertinti esminių jo pakeitimų poveikį pagrindinėms teisėms. Šis įsipareigojimas – vilčių teikiantis pokytis Tarybos praktikoje, nes iki šiol nenumatyta jokia atitikties chartijai užtikrinimo procedūra. Šiuo tikslu, sekdamas Komisijos pavyzdžiu, Taryba priėmė pagrindinių teisių problemų, iškeliamų per diskusijas dėl pasiūlymų Tarybos parengiamuosiuose organuose, nustatymo ir sprendimo *gaires*¹⁷. Taryba tai pat apžvelgė veiksmus, kurių ji ėmėsi, kad chartija būtų taikoma¹⁸.

Jau dabar matomas chartijos poveikis tiek valstybių narių, tiek ES teisminėms institucijoms. **Europos Sąjungos Teisingumo Teismas** vis dažniau remiasi chartija savo sprendimuose: palyginti su 2010 m., sprendimų, kurių motyvuose cituojama chartija, padaugėjo daugiau kaip 50 proc.: nuo 27 iki 42. Nacionaliniai teismai, perduodami klausimus nagrinėti Teisingumo Teismui (prejudiciniai sprendimai), taip pat dažniau remiasi chartija: palyginti su 2010 m., 2011 m. sprendimų, kuriuose cituojama chartija, padaugėjo 50 proc.: nuo 18 iki 27. Nacionaliniai teismai Teisingumo Teismui perdavė nagrinėti įdomius klausimus: pavyzdžiui, dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą poveikį ES piliečių išsiuntimo bylose, pagrįstose slapta saugumo informacija, kurios valdžios institucijos nenori

¹⁴ Direktyva 2011/98/EB dėl vienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų šalių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje pateikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių darbuotojų bendrų teisių, OL L 343, 2011 12 23, p. 1–9.

¹⁵ 2011 m. vasario 25 d. Tarybos išvados dėl Europos Sąjungos Tarybos vaidmens užtikrinant veiksmingą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimą, paskelbtos http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/119464.pdf.

¹⁶ Tarpinstitucinis susitarimas dėl geresnės teisėkūros, OL C 321, 2003 12 31, p. 1–5.

¹⁷ 2001 m. gegužės 19 d. Metodikos gairės, skirtos suderinamumui su pagrindinėmis teisėmis Tarybos parengiamuosiuose organuose patikrinti, paskelbtos <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st10/st10140.en11.pdf>.

¹⁸ 2011 m. gegužės 23 d. Tarybos išvados dėl Tarybos veiksmų ir iniciatyvų siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, paskelbtos http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/122181.pdf.

atskleisti viešame teismo posėdyje¹⁹. Kitas svarbus klausimas – valstybių narių pagrindinių teisių santykis su ES pagrindinėmis teisėmis Europos arešto orderio byloje²⁰.

Teisingumo Teismas priėmė keletą precedentinių sprendimų, kuriuose cituojama chartija. Antai byloje *Test-Achats* Teismas pripažino neteisėta ES lyčių lygybės akto išimtį, kuria remdamiesi draudikai gali vyrams ir moterims nustatyti skirtingas draudimo įmokas ir išmokas²¹. Išimtis pripažinta nesuderinama su akte nustatytu abiem lytims bendros kainodaros tikslu, taigi ir su chartija. Po Teismo sprendimo Komisija priėmė ES lyčių lygybės akto taikymo draudimui gaires²².

2011 m. pabaigoje Teismas priėmė precedentinį sprendimą dėl *Dublino reglamento*, kuriuo nustatoma valstybė narė, atsakinga už ES pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, įgyvendinimą²³. Teismas pabrėžė, kad valstybės narės, nustatydamos atsakomybę už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, privalo laikytis chartijos. Valstybė narė negali perkelti prieglobsčio prašytojo į kitą valstybę narę, jei žino ir turi pagrįstų priežasčių manyti, kad dėl sisteminių prieglobsčio procedūros ir prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų toje valstybėje narėje trūkumų prašytojui kils reali nežmoniško ar žeminančio elgesio grėsmė. Šios ataskaitos I priede pristatomi kiti svarbūs Teismo sprendimai, kuriuose, pavyzdžiui, aiškiau apibrėžiamas intelektinės nuosavybės apsaugos santykis internete su kitomis pagrindinėmis teisėmis, kaip antai laisve užsiimti verslu ir asmens duomenų apsauga²⁴, remiamasi žmogaus orumo principu nagrinėjant terapinio klonavimo būdu sukurtų žmonių embrionų patentabilumo klausimą²⁵ arba nediskriminavimo dėl amžiaus principas analizuojamas atsižvelgiant į teisę derėtis dėl kolektyvinių sutarčių ir jas sudaryti²⁶.

2.2. Moterų ir vyrų lygybės puoselėjimas Europos Sąjungoje

Komisijai paskelbus 2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategiją²⁷, Taryba priėmė *Europos lyčių lygybės paktą*²⁸. Pakte nustatytas tvirtas ryšys su strategija „Europa 2020“ ir dar kartą patvirtintas ES įsipareigojimas mažinti lyčių nelygybę užimtumo, švietimo bei socialinės apsaugos srityse, užtikrinti vienodą darbo užmokestį už vienodą darbą, skatinti vienodą moterų ir vyrų dalyvavimą priimant sprendimus ir kovoti su bet koku smurtu prieš moteris. Dar kartą pabrėžta, kaip svarbu į lyčių aspektą atsižvelgti visose ES politikos srityse, įskaitant išorės veiksmus. Taip pat pažymėta, kad *darbo ir šeimos gyvenimo suderinimas* yra išankstinė vienodo moterų ir vyrų dalyvavimo darbo rinkoje sąlyga: vaikų priežiūros paslaugų

¹⁹ 2011 m. birželio 17 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *ZZ prieš Secretary of State for the Home Department*, C-300/11.

²⁰ 2011 m. spalio 1 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Stefano Melloni*, C-399/11.

²¹ 2011 m. balandžio 30 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Test-Achats*, C-236/09.

²² Tarybos direktyvos 2004/113/EB taikymo draudimui gairės pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-236/09 (*Test-Achats*), OL C 11, 2012 1 13, p. 1–11.

²³ 2011 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimas *N.S. prieš Secretary of State for the Home Department* ir *M.E. ir kt. prieš Refugee Applications Commissioner*, C-411/10 ir C-493/10.

²⁴ 2011 m. lapkričio 24 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Scarlet prieš SABAM*, C-70/10.

²⁵ 2011 m. spalio 18 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Brüstle prieš Greenpeace*, C-34/10.

²⁶ Sprendimas *Hennings ir Land Berlin*, C-297/10 ir C-298/10.

²⁷ Komisijos komunikatas „2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategija“, COM(2010) 491 galutinis, paskelbtas

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:lt:PDF>.

²⁸ 2011 m. kovo 7 d. Tarybos išvados dėl 2011–2020 m. Europos lyčių lygybės pakto, paskelbtos http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/119628.pdf.

plėtojimas ir tėvų skatinimas eiti vaiko priežiūros atostogų teigiamai veikia darbo pasiūlą pagrindiniams vaikų priežiūrėtojams, kurie paprastai yra moterys²⁹.

Atsižvelgdama į Moterų ir vyrų lygybės strategijoje prisiimtą įsipareigojimą puoselėti moterų bei vyrų lygybę priimant sprendimus ir siekdama atstatyti lyčių pusiausvyrą tarp privačių bendrovių vadovų, **Komisija** paragino visas ES biržines bendroves pasirašyti *Europos bendrovės įsipareigojimą dėl moterų skaičiaus valdyboje didinimo* ir pačioms imtis priemonių, kad kuo daugiau moterų užimtų vadovaujamas pareigas³⁰. Siekiama, kad 2015 m. didžiausių Europos biržinių bendrovių valdybas sudarytų 30 proc. moterų, o 2020 m. – 40 proc. moterų.

Komisija priėmė kitos (2014–2020 m.) *ES daugiametės finansinės programos* teisės aktų pasiūlymus³¹. Pagal Teisių ir pilietybės programą³² bus puoselėjamos ir saugomos asmenų teisės, įskaitant nediskriminavimo ir moterų bei vyrų lygybės principus. Be to, lyčių lygybės klausimai bus sprendžiami pagal naująją ES socialinių pokyčių ir inovacijų programą³³, sukurtą užimtumo ir socialinei politikai remti visoje ES.

Atsižvelgdama į strategiją „Europa 2020“, Komisija pateikė *valstybėms narėms rekomendacijų dėl vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo mažinimo, vaikų priežiūros ir fiskalinių kliūčių antrajam šeimoje uždirbančiam asmeniui šalinimo*, kuriomis siekiama sustiprinti moterų poziciją darbo rinkoje ir iki 2020 m. iki 75 proc. pakelti 20–64 m. amžiaus moterų bei vyrų užimtumo lygį. Valstybės narės, sudarančios palankesnes fiskalines sąlygas poroms, kuriose vyro ir moters pajamos labai skiriasi arba kuriose pajamas gauna tik vyras arba tik moteris, nėra ekonomiškai efektyvios. Taip stiprinamas šeimos ūkio, kuriame vienas asmuo (paprastai vyras) dirba visą darbo dieną, o kitas asmuo (paprastai moteris) – ne visą darbo dieną, modelis, lemiantis nepakankamą investicijų į žmogiškąjį kapitalą, ypač moteris, panaudojimą. Jei būtų pašalintos finansinės kliūtys mokesčių bei socialinių išmokų sistemose ir teikiama daugiau vaikų bei pagyvenusių žmonių priežiūros paslaugų, moterys aktyviau dalyvautų darbo rinkoje visais gyvenimo etapais ir būtų ekonomiškai nepriklausomos.

2.3. Piliečių naudojimosi savo teisėmis parama

Komisijos įsitikinimu, reikia įdėti daugiau pastangų, kad piliečiai žinotų, kada chartija taikoma ir kur kreiptis, kai jų teisės pažeidžiamos. Iš neseniai atliktos Eurobarometro apklausos³⁴ matyti, kad nors apskritai daugiau piliečių žino apie chartiją (2012 m. 64 proc., o 2007 m. 48 proc.), mažai kas iš jų žino, kas iš tiesų yra chartija (11 proc.) ir kada ji taikoma (14 proc.). **Didžiausią painiavą kėlė klausimas, ar chartija taikoma visiems valstybių**

²⁹ 2011 m. birželio 17 d. Tarybos išvados dėl profesinio ir šeimos gyvenimo suderinimo atsižvelgiant į demografinius pokyčius, paskelbtos

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/122875.pdf

³⁰ Europos bendrovės įsipareigojimas dėl moterų skaičiaus valdyboje didinimo, paskelbtas

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/reding/pdf/p_lt.pdf

³¹ Informacija apie 2014–2020 m. ES finansinę programą paskelbta

http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/fin_fwk1420/fin_fwk1420_en.cfm

³² Reglamento, kuriuo nustatoma 2014–2020 m. Teisių ir pilietybės programa, pasiūlymas, COM(2011) 758 galutinis, paskelbtas

http://ec.europa.eu/justice/newsroom/files/1_en_act_part1_v5_frc_en.pdf

³³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos Sąjungos socialinių pokyčių ir inovacijų programos pasiūlymas, COM(2011) 609 galutinis, paskelbtas

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0609:LT:NOT>

³⁴ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 340 „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“.

narių veiksmams, įskaitant nacionalinės kompetencijos dalykus. Chartija taikoma ne visiems dalykams, tačiau daugiau kaip pusė (55 proc.) respondentų manė, kad ji taikoma visais atvejais. Be to, beveik ketvirtadalis (24 proc.) respondentų tvirtinimu, teiginys, kad chartija valstybėms narėms taikoma tik tuomet, kai jos įgyvendina ES teisę, yra klaidingas – tai irgi rodo painiavą.

Iš apklausos taip pat matyti, kad jei chartijoje įtvirtintos respondentų teisės būtų pažeistos, pirmiausia jie kreiptųsi į nacionalinius teismus (21 proc.), kiek mažiau – į Ombudsmeną ir (arba) nepriklausomas organizacijas (20 proc.), ES institucijas (19 proc.) ir vietos policiją (19 proc.). Tai rodo, kad daug piliečių ES institucijoms priskiria **tokias pat teisių gynimo funkcijas, kokias atlieka nacionalinis teismas arba nacionalinė žmogaus teisių organizacija.**

Komisijos surinkti duomenys taip pat rodo, kad dažnai piliečiai neteisingai suvokia ES institucijų vaidmenį pagrindinių teisių srityje. 2011 m. 55 proc. piliečių laiškų Komisijai dėl pagrindinių teisių iškelti klausimai, kurie nepriklauso ES kompetencijos sritims. Chartija nesuteikia ES bendro įgaliojimo imtis veiksmų visais atvejais, kai nacionalinės institucijos pažeidžia pagrindines teises. Valstybėms narėms chartija taikoma tik tuomet, kai šios įgyvendina ES teisę. Valstybėse narėse galioja išsamios nacionalinės pagrindinių teisių normos, kurių laikymąsi užtikrina nacionaliniai teismai³⁵.

Komisija primena, kad ES institucijos bei įstaigos (visų pirma Europos ombudsmenas) ir valstybių narių nacionalinės, regioninės bei vietinės institucijos bendrai atsako už geresnį piliečių informavimą apie chartiją ir įstaigas, į kurias kreiptis, kad būtų apgintos jų teisės, kai, jų nuomone, jos pažeidžiamos. Bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, Komisija **Europos e. teisingumo portale** paskelbė naujų pagrindinėms teisėms skirtų puslapių³⁶. Portale pateikta informacijos apie įstaigas, kurioms piliečiai galėtų teikti skundus, jei mano, kad buvo pažeistos pagrindinės jų teisės. Taip pat pateikta informacijos apie nacionalinius teismus ir skundus dėl pagrindinių teisių pažeidimo nagrinėjančias įstaigas, pavyzdžiui, nacionalinius ombudsmenus, nacionalines žmogaus teisių institucijas ir už lygybę atsakingas įstaigas.

Komisija pasiryžusi padėti piliečiams naudotis savo teisėmis, **įvairiais lygmenimis bendradarbiaudama su visais ES ir nacionalinio masto šios srities veikėjais.** Skirtingos valstybių narių institucijos turi glaudžiau bendradarbiauti ir nagrinėti piliečių, kurie mano, kad buvo pažeistos pagrindinės jų teisės, skundus, o teisminės institucijos – atlikti pagrindinį vaidmenį apsaugant pagrindines teises. 2011 m. spalio 6 d. Komisija kartu su Europos Parlamento Peticijų komitetu surengė pirmąjį bendrą už lygybę atsakingų įstaigų, ombudsmeno institucijų, vaikų ombudsmeno institucijų ir Europos bei nacionalinių žmogaus teisių institucijų atstovų seminarą. Per seminarą daugiausia dėmesio skirta klausimui, kaip praktiškai tokios institucijos nagrinėja skundus dėl pagrindinių teisių pažeidimo. Įvairių lygmenų bendradarbiavimas vyks ir toliau, kad institucijos galėtų dalytis patirtimi, įgyta taikant chartiją ir sprendžiant problemas, susijusias su jų kompetencija, nepriklausomumu bei veiksmingumu. Visų pirma bus svarstoma, kaip paskatinti kiekvieną įstaigą sudaryti piliečiams patogius naudoti **priimtino kontrolės sąrašus**, pagal kuriuos skundo pateikėjai galėtų nustatyti, ar tikėtina, kad tam tikra įstaiga nagrinės jų skundą. Jau dabar aišku, kad tokios sistemos labai naudingos **Europos ombudsmeno** atveju: jo interneto svetainėje

³⁵ Šiuo atžvilgiu net JAV teisių bilis iš pradžių taikytas tik federaliniu lygmeniu.

³⁶ Europos e. teisingumo portalas <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=lt&init=true>.

visomis 23 oficialiosiomis ES kalbomis pateiktas interaktyvus vadovas, kuris piliečiams padeda greitai nustatyti, į kurią įstaigą geriausia kreiptis su skundu dėl netinkamo administravimo. Į 80 proc. 2011 m. gautų 22 000 paklausimų atsakyta naudojant interaktyvų vadovą. Sudarant piliečiams patogius naudoti priimtino kontrolės sąrašus svarbu bendradarbiauti su ES pagrindinių teisių agentūra, nes ji numachiusi imtis piliečiams patogių priemonių, kuriomis šie galėtų vadovautis norėdami teikti skundą dėl pagrindinių jų teisių pažeidimo.

3. SVARBIAUSI 2011 M. ĮVYKIAI

Komisija toliau laikėsi tvirtos veiksmingo chartijos taikymo užtikrinimo politikos įvairiausiose ES teisės srityse. Šios ataskaitos priede pateikta daug chartijos taikymo pavyzdžių, susijusių su šešiose antraštinėse chartijos dalyse minėtomis teisėmis (orumas, laisvės, lygybė, solidarumas, piliečių teisės ir teisingumas), įskaitant svarbius 2012 m. pateiksimo pasiūlymo dėl naujų ES duomenų apsaugos normų rengimo etapus.

Be šios ataskaitos taikymo srities, kitas ES prioritetas – žmogaus teisių puoselėjimas trečiojoje šalyje. Tai Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai dar kartą patvirtino 2011 m. gruodžio 12 d. priimtame bendrame komunikate „Žmogaus teisės ir demokratija – svarbiausias ES išorės veiksmų elementas“³⁷ ir dviejuose komunikatuose dėl ES vystymosi politikos³⁸. Žmogaus teisių apsauga taip pat yra vienas iš pagrindinių ES plėtros prioritetų ir bus dar labiau sustiprinta per stojimo derybas.

ES valstybės narės privalo taikyti chartiją, kai įgyvendina ES teisę. Tačiau informacijos apie įdėtas pastangas, kad chartija būtų taikoma veiksmingai, trūksta. Būsimose metinėse chartijos taikymo ataskaitose Komisija sieks pagrįsti šios srities pažangą dokumentais.

3.1. Naujas impulsas, kad būtų užtikrintas piliečių naudojimas laisvo judėjimo teise

Asmenų judėjimas ES viduje – pagrindinis Europos, kurioje gyventojų mažėja, o pusiausvyra tarp darbo rinkos pasiūlos ir paklausos įvairiose vietose nėra tolygi, ekonomikos augimo veiksnys. Kartu laisvas studentų, turistų, darbuotojų ir jų šeimų judėjimas iš vienos valstybės narės į kitą yra pagrindinis Europos laimėjimas ir praktinė esminių Europos Sąjungos vertybių – tarpusavio pagarbos, atvirumo bei tolerancijos – apraiška. Dėl šių priežasčių Komisija toliau laikėsi **tvirtos užtikrinimo politikos**, siekdama visiško ir teisingo ES laisvo judėjimo normų³⁹ perkėlimo ir taikymo visoje Europos Sąjungoje. Dėl tokios politikos dauguma valstybių narių pataisė savo teisės aktus arba pranešė ketinančios tai padaryti. Komisija toliau

³⁷ 2011 m. gruodžio 12 d. Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendras komunikatas „Žmogaus teisės ir demokratija – svarbiausias ES išorės veiksmų elementas. Veiksmingesnio požiūrio formavimas“, COM(2011) 886 galutinis, paskelbtas <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0886:FIN:LT:PDF>.

³⁸ Komisijos komunikatas „ES vystymosi politikos poveikio didinimas. Pokyčių darbotvarkė“, COM(2011) 637 galutinis; Komisijos komunikatas „Požiūris į ES paramą trečiųjų šalių biudžetui ateityje“, COM(2011) 638 galutinis, paskelbti <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0637:FIN:LT:PDF>; http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/budget-support/documents/future_eu_budget_support_lt.pdf.

³⁹ Direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimų narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, OL L 158, 2004 4 30, p. 77–123.

bendradarbiavo su kitomis šalimis, kad būtų išspręstos likusios problemos, pavyzdžiui, prireikus pradėjo pažeidimo tyrimo procedūras.

Kartu Komisija laikėsi tvirtos pozicijos, kad valstybės narės paisytų visiems piliečiams naudingo **nediskriminavimo** principo ir kitų ES laisvo judėjimo normose įtvirtintų apsaugos nuostatų. Šiuo atžvilgiu Komisija išreiškė susirūpinimą dėl Nyderlandų vyriausybės paskelbtų darbo jėgos migracijos planų ir toliau palaiko dialogą su atitinkamomis valstybių narių institucijomis siekdama užtikrinti, kad bet kuri priemonė, kuri gali būti priimta, visiškai atitiktų ES teisę.

2011 m. kovo mėn. Prancūzijos Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą neteisėtai įsikūrusių asmenų grupių iškeldinimo klausimu⁴⁰. Šio klausimo Komisija nenagrinėjo imdamasi priemonių 2010 m. vasarą⁴¹, nes iškeldinimas nėra susijęs su ES piliečių išsiuntimu iš valstybės narės, taigi ir su laisvo judėjimo teise. Teismas paskelbė prieštaraujančiomis Konstitucijai kai kurias nuostatas, kuriomis institucijoms suteikiama teisė asmenis skubiai iškeldinti bet kuriuo metų laiku, neatsižvelgiant į jų asmenines ar šeimines aplinkybes. Šis sprendimas patvirtina, kad tais atvejais, kai ES teisė netaikoma, pagrindinės teisės ir toliau užtikrinamos nacionaliniu lygmeniu, visų pirma teismų.

2011 m. gegužės mėn. Komisija daug diskutavo su Danijos vyriausybe dėl šios planų įvesti griežtesnes **ES vidaus sienų kontrolės priemones**. 2011 m. spalio mėn. Danijos vyriausybė pranešė, kad atsisako planų ir kad muitinės kontrolę vykdys laikydamasi ES laisvo judėjimo normų bei Šengeno *acquis*.

Komisija taip pat kreipėsi į Danijos institucijas dėl 2011 m. liepos mėn. įsigaliojusių Užsieniečių įstatymo pataisų. Pataisomis siekta įvesti griežtesnes **užsieniečių**, įskaitant ES piliečius, **išsiuntimo** normas, dėl to kyla rimtų abejonių jų atitiktimi Laisvo judėjimo direktyvai. Komisija nedvejodama pasinaudos Sutartimi jai suteiktais įgaliojimais, jei veiksmai, kurių Danija imsis padėčiai ištaisyti, bus vertinami nepakankamais.

3.2. Vaiko teisių puoselėjimas

2011 m. vasario mėn. Komisija priėmė **ES vaiko teisių darbotvarkę**⁴². ES darbotvarkės tikslas – užtikrinti praktinį chartijoje ir JT vaiko teisių konvencijoje įtvirtintų vaiko teisių įgyvendinimą vykdant išsamią 2011–2014 m. laikotarpio veiksmų programą. ES darbotvarkėje nustatyta 11 konkrečių veiksmų, kurie padės veiksmingai įgyvendinti ir apsaugoti vaiko teises. Vadovaudamasi išsamiau požiūriu į vaiko teises, Komisija pirmiausia siekė užtikrinti, kad teisingumo sistema būtų geriau pritaikyta vaikų poreikiams ir jiems palankesnė. Komisija taip pat nustatė pažeidžiamų vaikų apsaugos ir vaiko teisių apsaugos ES išorės veiksmuose prioritetus. Vykdydama šią veiksmų programą, Komisija taip pat atidarė vaikams skirtą ir vieno langelio principu veikiančią interneto svetainę „Vaikų kampelis“⁴³,

⁴⁰ 2011 m. kovo 10 d. Prancūzijos Konstitucijos Teismo sprendimas Nr. 2011-625 DC, paskelbtas <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank/download/2011625DCen2010625dc.pdf>.

⁴¹ Žr. Komisijos parengtą 2010 m. chartijos taikymo ataskaitą, p. 10, paskelbtą http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/annual_report_2010_lt.pdf.

⁴² Komisijos komunikatas „ES vaiko teisių darbotvarkė“, COM(2011) 60 galutinis, paskelbta <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0060:lt:NOT>.

⁴³ Adresas http://europa.eu/kids-corner/index_lt.htm.

kurioje vaikai gali rasti jų amžiui pritaikytų tekstų ir žaidimų, dalyvauti viktorinose ir taip sužinoti daugiau apie savo teises.

ES priėmė naujas **kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija**⁴⁴ normas, kuriomis siekiama palengvinti kovą su nusikaltimais prieš vaikus įvairiose srityse. Naujosiose normose numatyta baudžiamoji atsakomybė už įvairių formų seksualinę prievartą ir išnaudojimą, įskaitant naujus internetu plintančias reiškinius, kaip antai vaiko viliojimą, vaiko tvirkinimą panaudojant internetinę vaizdo kamerą arba vaiko tvirkinimo medžiagos žiūrėjimą internete.

Komisija toliau padėjo diegti ir naudoti dingusių ar pagrobtų vaikų paieškos priemones, pavyzdžiui, **karštąją pranešimų apie dingusius vaikus liniją (116 000)** ir perspėjimo apie dingusius arba pagrobtus vaikus sistemas. Kai kurios valstybės narės⁴⁵ turi koordinuoti veiksmus, kad linija veiktų ir būtų žinoma visoje ES. Komisija toliau dės pastangas, kad įgyvendintų šį tikslą.

Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų⁴⁶ įsigaliojimas Rusijoje ir priemonės, kurių Japonija ėmėsi siekdama prisijungti prie konvencijos, – du svarbūs pokyčiai, prisidedantys prie vaikų apsaugos nuo pagrobimo ES. Komisija pateikė pasiūlymų užtikrinti konvencijos taikymo Europos Sąjungoje derėjimą su jos taikymu trečiojoje valstybėje, kurios prisijungė prie jos pastaraisiais metais⁴⁷.

3.3. Aukų teisių ir procesinių teisių stiprinimas

Komisija pasiūlė naujų priemonių, kurių tikslas – užtikrinti, kad **aukos būtų gerbiamos, nebūtų pažeistas jų orumas**, jos pačios ir jų nuosavybė būtų apsaugotos, kad jos galėtų kreiptis į teismus ir gauti kompensaciją. Pasiūlytose naujosiose normose⁴⁸ reikiamas dėmesys skirtas specialių poreikių turinčioms aukoms, kaip antai vaikams. Be to, Komisija rengė nuostatas, kuriomis siekiama smurto (pavyzdžiui, šeimoje) aukas apsaugoti nuo papildomos žalos, kurią nusikaltėliai joms gali daryti, kai jos keliauja į kitą valstybę narę⁴⁹. Naujosiomis normomis taip pat užtikrinama, kad nebūtų pažeista teisė į gynybą. Direktyvoje dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja⁵⁰ numatytos išsamios aukų teisės baudžiamosiose bylose, įskaitant teises, susijusias su aukų parama ir pagalba, taip pat nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių vaikų teises.

⁴⁴ Direktyva dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR, paskelbta <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/11/pe00/pe00051.lt11.pdf>

⁴⁵ Linijos dar neįdiegė Bulgarija, Čekija, Airija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Austrija, Suomija ir Švedija.

⁴⁶ 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, paskelbta http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24.

⁴⁷ Albanija, Andora, Armėnija, Gabonas, Marokas, Rusija, Seišeliai ir Singapūras.

⁴⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai, pasiūlymas, COM(2011) 275, paskelbtas

http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_275_en.pdf.

Komisijos komunikatas „Aukų teisių stiprinimas ES“, COM(2011) 274 galutinis, paskelbtas http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_274_en.pdf.

⁴⁹ Reglamento dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose pasiūlymas, COM(2011) 276, paskelbtas http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_276_en.pdf.

⁵⁰ Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, OL L 101, 2011 4 15, p. 1–11.

Padaryta didelė pažanga priimant Komisijos pasiūlymus **sustiprinti procesines įtariamųjų teises**. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė naujas normas, kuriomis užtikrinama, kad nusikalstama veika įtariamais asmenimis būtų informuoti apie jų teises jiems suprantama kalba. Visus sulaikytuosius reikės informuoti apie jų teises dokumentu, vadinamu pranešimu apie teises. Komisija taip pat pateikė pasiūlymą dėl naujų normų, kuriomis užtikrinama, be kita ko, teisė turėti advokatą nuo pat apklausos policijoje ir visais baudžiamojo proceso etapais⁵¹. Komisija pradėjo viešas konsultacijas sulaikymo ES klausimais, siekdama iširti, ar įmanoma įvesti panašius apsaugos standartus visoje ES⁵².

3.4. Kova su ksenofobija ir rasinę neapykantą kurstančiais pareiškimais

Europos Parlamentas ne kartą išreiškė susirūpinimą dėl ksenofobiją ir rasinę neapykantą kurstančių pareiškimų bei nusikaltimų ES valstybėse narėse. Remiantis 2011 m. ES pagrindinių teisių agentūros metine ataskaita, nuo 2000 iki 2009 m. „*dešimtyje iš dvylikos valstybių narių, kurios skelbia pakankamai baudžiamosios teisenos duomenų apie rasinius nusikaltimus, kad būtų galima atlikti tendencijų analizę, užregistruota daugiau rasinių nusikaltimų*“⁵³.

Atsižvelgdama į Europos Parlamento susirūpinimą, **Komisija pakartojo, kad griežtai atmeta visų formų ir apraiškų ksenofobiją bei rasizmą**. Ji priminė, kad valdžios institucijos privalo nedviprasmiškai pasmerkti tokį elgesį ir aktyviai su juo kovoti. Bet koks pareiškimas, kuriuo nusikalstamumas yra siejamas su tam tikros tautybės atstovais, juos žemina, todėl prieštarauja žmogaus orumo, lygybės ir pagarbos pagrindinėms teisėms principams, kuriais grindžiama ES.

Komisija pasiryžusi užtikrinti, kad nacionalinės teisės aktai atitiktų **ES teisę, kuria draudžiami ksenofobija ir rasinę neapykantą kurstantys pareiškimai bei nusikaltimai**⁵⁴. Iki metų pabaigos 22 valstybės narės pranešė Komisijai apie įstatymus, kuriuose nustatoma baudžiamoji atsakomybė už ksenofobiją ir rasinę neapykantą kurstančius pareiškimus. Pranešimų apie įgyvendinimo priemones Komisija negavo iš Belgijos, Estijos, Graikijos, Ispanijos ir Lenkijos. 2012 m. Komisija pranešimus įvertins siekdama patikrinti, ar nacionaliniai įstatymai atitinka ES teisę. Be to, Komisija sieks palaikyti su valstybėmis narėmis reguliary dialogą organizuoto rasizmo ir neapykantos kurstymo, pavyzdžiui, rasistinėse interneto svetainėse, stebėjimo klausimu, siekdama sustiprinti bendro tokių reiškinių, ypač tarpvalstybinių, nagrinėjimo ir ataskaitų dėl jų teikimo pagrindą.

Diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės draudžiama ES teise, todėl Komisija pasiryžusi užtikrinti, kad valstybės narės jos laikytųsi. Prieš keturias valstybes nares pradėtos šių teisinių reikalavimų nevykdymo procedūros buvo nutrauktos, nes jos suderino savo įstatymus su ES

⁵¹ Direktyvos dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir teisės susisiekti po sulaikymo pasiūlymas, COM(2011) 326, paskelbtas <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0326:FIN:LT:PDF>.

⁵² Žalioji knyga „Tarpusavio pasitikėjimo Europos teisingumo erdvėje didinimas. Žalioji knyga dėl ES baudžiamojo teisingumo teisės aktų taikymo laisvės atėmimo srityje“, COM(2011) 327 galutinis, paskelbtas http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/procedural/docs/com_2011_327_en.pdf.

⁵³ ES pagrindinių teisių agentūra, „Pagrindinės teisės. 2010 m. iššūkiai ir laimėjimai“, 2011 m. birželio mėn., p. 127, paskelbta http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/annual-report-2011_EN.pdf.

⁵⁴ Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis, OL L 328, 2008 12 6, p. 55–58.

teise. Komisija ir toliau dės pastangas, kad būtų rasta išeitis dėl trijų valstybių narių, prieš kurias pradėta procedūra dar nebaigta⁵⁵.

Komunikate „Europos trečiųjų šalių piliečių integracijos darbotvarkė“⁵⁶ Komisija dar kartą patvirtino, kad būtina laikytis teigiamo požiūrio į įvairovę ir taikyti vienodas sąlygas. Būtina tvirčiau kovoti su diskriminacija ir sudaryti migrantams sąlygas susipažinti su pagrindinėmis ES bei jos valstybių narių vertybėmis.

ES padarė didelę pažangą **socialinės ir ekonominės romų integracijos paramos srityje**, Komisijai priėmus komunikatą „ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m.“⁵⁷. Šiame ES plane valstybės narės raginamos peržiūrėti romų integracijos strategijas atsižvelgiant į plane nustatytus ES tikslus ir jas Komisijai pateikti iki 2011 m. gruodžio mėn. pabaigos. ES planui pritarė Europos Vadovų Taryba⁵⁸ ir Europos Parlamentas.

ES **finansiskai rėmė pilietinės visuomenės organizacijų veiklą ir nacionalinę politiką**, kurių tikslas – kovoti su diskriminacija, puoselėti lygybę ir gerinti žalos atlyginimą nukentėjusiems nuo rasistinių pareiškimų ir nusikaltimų⁵⁹. Komisija taip pat remia **ES pagrindinių teisių agentūros** veiklą, susijusią su duomenų apie pagrindinių teisių, rasizmo ir diskriminacijos padėtį valstybėse narėse. Agentūra paskelbė keletą tyrimų ir vadovų, kuriuose aptariama holokausto atminimo vietų reikšmė švietimui apie pagrindines teises, antisemitizmo padėtis ES, Europos nediskriminavimo teisė, daugialypė diskriminacija ir mažumų apsauga ES.

3.5. Indėlis į ES konkurencingumą

Chartija remtasi rengiant ES ekonomikos augimo iniciatyvas. Įvairios ES priemonės buvo įvertintos **teisės į veiksmingą teisinę gynybą teisme** atžvilgiu (chartijos 47 straipsnis). Ši teisė svarbi ne tik visiems piliečiams, bet ir taikant ES ekonominę teisę, kuri prisideda prie ekonomikos augimo. Ji užtikrina, kad įmonės galėtų veiksmingai naudotis ES teisės aktuose nustatytais teisėmis, ir apsaugo nuo priežiūros įgaliojimus turinčių institucijų neteisėtų veiksmų ir savivalės rizikos. Komisija įvertino įvairias ES priemones teisės į veiksmingą teisinę gynybą teisme atžvilgiu. Tarp tokių priemonių – teisėkūros pasiūlymai, susiję su finansinių priemonių rinkomis, piktnaudžiavimu rinka, finansų rinkų skaidrumu, teisės aktų nustatyto auditu, profesine kvalifikacija ir alternatyviu ginčų sprendimu.

2011 m. teisė į veiksmingą teisinę gynybą **dažniausiai cituota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimuose**, grindžiamuose chartija (paminėta trečdalyje iš jų).

⁵⁵ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, OL L 180, 2000 7 19, p. 22–26.

⁵⁶ Komisijos komunikatas „Europos trečiųjų šalių piliečių integracijos darbotvarkė“, COM(2011) 455 galutinis, paskelbtas http://ec.europa.eu/home-affairs/news/intro/docs/110720/1_EN_ACT_part1_v10.pdf.

⁵⁷ Komisijos komunikatas „ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m.“, COM(2011) 173 galutinis, paskelbtas http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com_2011_173_en.pdf.

⁵⁸ 2011 m. birželio 24 d. Europos Vadovų Tarybos išvados http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/123075.pdf.

⁵⁹ Antai 2011 m. daugiau kaip dvidešimt projektų, kuriais siekiama kovoti su rasizmu ir ksenofobija arba puoselėti įvairovę bei toleranciją, finansuota pagal Pagrindinių teisių ir pilietybės programą (skirta per 9,5 mln. eurų). Daugiau informacijos apie šią programą paskelbta http://ec.europa.eu/justice/grants/programmes/fundamental-citizenship/index_en.htm.

Teisei į veiksmingą teisinę gynybą įgyvendinti reikalingos nepriklausomos, nešališkos ir tinkamai veikiančios teisminės institucijos.

Laisvė užsiimti verslu (chartijos 16 straipsnis) itin svarbi ES konkurencingumui, todėl Komisija reikiamai į ją atsižvelgė rengdama naujus teisės aktus, susijusius su finansinių priemonių rinka, draudimo tarpininkavimu, kredito reitingų agentūromis ir tachografų naudojimo kelių transporto priemonėse. Į laisvę užsiimti verslu taip pat atsižvelgta rengiant bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės pasiūlymą⁶⁰, kuriuo siekiama pašalinti dėl valstybių narių sutarčių teisės skirtumų kylančias kliūtis. Teisingumo Teismas pripažino laisvės užsiimti verslu svarbą precedentiniuose sprendimuose bylose *Scarlet*⁶¹ ir *Sabam*⁶². Teismas pareiškė, kad interneto ar prieglobos paslaugų teikėjo įpareigojimas įdiegti filtravimo sistemą, kad būtų užkirstas kelias intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui, pažeidžia teikėjo laisvę užsiimti verslu ir vartotojo teisę į asmens duomenų apsaugą bei teisę gauti ar suteikti informaciją. Šiais sprendimais pabrėžiama, kad svarbu atsižvelgti į *visas* su tam tikra priemone susijusias pagrindines teises ir užtikrinti jos atitiktį *visoms* šioms teisėms.

Keliose iniciatyvose Komisija ypatingą dėmesį skyrė teisei į nuosavybę, numatyta chartijos 17 straipsnyje, pagal kurį **reikia saugoti intelektinę nuosavybę**. Komisija pateikė komunikatą „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka“⁶³, kuriame paskelbė įvairių iniciatyvų, įskaitant galimą ES teisės aktų dėl intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo peržiūrą atsižvelgiant visų pirma į piratavimą internete. Komisija pareiškė, kad tokiai peržiūrai atlikti reikės įvertinti ne tik poveikį teisei į nuosavybę, bet ir teisei į privatų gyvenimą bei asmens duomenų apsaugą, taip pat saviraiškos ir informacijos laisvei, teisei į veiksmingą teisinę gynybą. Kaip paaikškinta chartijos strategijoje, pagrindinių teisių aspektų akcentavimas prieš rengiant pasiūlymus skatina teikti pastabas, kurios papildo peržiūros poveikio vertinimą.

3.6. Svarbūs ES prisijungimo prie Europos žmogaus teisių konvencijos etapai

Komisija ėmėsi konkrečių priemonių, kad būtų vykdomas Lisabonos sutartyje Europos Sąjungai nustatytas reikalavimas prisijungti prie Europos žmogaus teisių konvencijos. Komisija vedė technines derybas dėl prisijungimo su Europos Tarybos valstybių narių ir dabartinių konvencijos šalių ekspertais. Taryboje šiuo metu svarstomas 2011 m. birželio mėn. parengtas prisijungimo susitarimo projektas.

4. IŠVADOS

2011 m. ES ėmėsi papildomų konkrečių priemonių, kad chartija būtų taikoma veiksmingai. Šios priemonės padėjo užtikrinti, kad piliečiai galėtų naudotis pagrindinėmis savo teisėmis, kai taikoma ES teisė.

⁶⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės pasiūlymas, COM(2011) 635 galutinis, paskelbtas

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:LT:PDF>.

⁶¹ 2011 m. lapkričio 24 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Scarlet prieš SABAM*, C-70/10.

⁶² 2012 m. vasario 16 d. Teisingumo Teismo sprendimas *SABAM prieš Netlog*, C-360/10.

⁶³ Komisijos komunikatas „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka. Kūrybingumo ir naujovių skatinimas ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir aukščiausios kokybės produktams ir paslaugoms Europoje teikti“, COM(2011) 287 galutinis, paskelbtas

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf.

Ekonomikos krizės sąlygomis tvirtas teisinis pagrindas, grindžiamas teisinės valstybės ir pagarbos pagrindinių teisių principais, yra geriausias piliečių, partnerių ir investuotojų pasitikėjimo laidas. Komisija įsitikinusi, kad visos ES institucijos, valstybės narės ir suinteresuotosios šalys turi toliau bendromis jėgomis taikyti chartiją praktiškai.